

GENERALUL DE DIVIZIE ȘTEFAN FĂLCOIANU
(6 Iunie 1835 - 22 Ianuarie 1905)

*Cornel ȚUCA**
*dr. Valentin CIORBEA**

Stema familiei Fălcoianu

* Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria” - Filiala Județeană Argeș.

* Membru corespondent al Academiei Oamenilor de Știință din România.

Ștefan Fălcoianu, militarul de carieră, omul politic, inginerul, dar și omul de știință, s-a născut în ziua de 6 iunie 1835, în București, în familia serdarului Ioan Fălcoianu și a Rădiței Fălcoianu (fostă Rădița Lupoianu)¹. Tânărul Ștefan Fălcoianu, după terminarea în București a „cursurilor secundare”, a fost „încorporat”, în ziua de 7 aprilie 1854, elev în cadrul Școlii Militare de Ofițeri din București, pe care a absolvit-o la 7 aprilie 1856, zi în care a și fost înaintat la gradul de sublocotenent.

De la această dată, reperatele cronologice, adevărate „borne”, menite a marca înaintările succesive în grade militare a ofițerului Ștefan Fălcoianu au fost:

- 20 februarie 1860 - locotenent;
- 6 iunie 1862 - căpitan;
- 4 septembrie 1865 - maior;
- 26 septembrie 1868 - locotenent-colonel;
- 8 aprilie 1877 - colonel;
- 16 martie 1883 - general de brigadă;
- 10 mai 1892 - general de divizie².

În cele ce urmează, prezentăm cariera militară a generalul de divizie Ștefan Fălcoianu, prin evidențierea principalelor reperate ale acesteia, asumându-ne inevitabilul subiectivism în selectarea și tratarea acestora. Dar, mai înainte, amintim faptul că Ștefan Fălcoianu a fost căsătorit mai întâi cu Alessandrina Bâscoveanu, la 11 februarie 1865, care a murit în anul 1870 la vârsta de 28 de ani și cu care a avut patru copii, dintre care numai doi au trăit: Elena-Lucia (născută în 1868) și Ștefan (născut în 1869); după care, la 29 septembrie 1875, s-a recăsătorit cu „doamna” Maria Costacopolu (născută Locusteanu).

Generalul de divizie Ștefan Fălcoianu, a încetat din viață în ziua de 22 ianuarie 1905, la vârsta de 70 de ani.

Revenind, tânărul sublocotenent Ștefan Fălcoianu și-a început cariera militară îndeplinind funcția de comandant de pluton în cadrul Regimentului

¹ Menționăm, înscrisurile pentru care am optat, sunt cele identificate în „*Foaia matricolă*” a generalul de divizie Ștefan Fălcoianu. În completarea acestor înscrisuri, în bibliografia consultată, evidențiată la finalul prezentării, am identificat anumite „*diferențe*”. Astfel, data nașterii a fost consemnată ca fiind la 6 martie 1835; iar prenumele părinților: „Ioniță”, pentru tată, și „Ralița”, pentru mamă.

² Menționăm, diferit de înscrisurile din foaia matricolă, în bibliografia consultată am identificat câteva date diferite: 16 ianuarie 1862 - căpitan; 10 martie 1883 - general de brigadă și 27 aprilie 1892 - general de divizie.

3 Linie³. În primii patru ani de stagiul, prin modul de executare a activităților specifice desfășurate în cadrul regimentului, el a reușit să se facă remarcat de superiori. Drept urmare, la începutul anului 1860⁴, a fost propus și trimis de Ministerul de Război, cu sprijinul și aprobarea domnitorului Alexandru I. Cuza, în Franța, pentru a urma cursurile Școlii Imperiale de Stat Major de la Paris („Saint – Cyr”). Apoi, după absolvirea cursurilor acestei prestigioase instituții militare franceze (anul 1862), a fost „atașat” timp de doi ani (1862-1864) pe lângă Marele Stat Major francez; perioadă în care a îndeplinit și funcția de „aghiotant” al mareșalului Achile Barangay d'Hilliers.

Concomitent, în respectivul interval de timp, căpitanul Ștefan Fălcoianu a urmat și absolvit și cursurile Școlii Politehnice din Paris. Deși aflat trimis oficial în Franța, în „Foaia matricolă” a acestuia au fost înscrise următoarele „mutații la partidă”:

- 15 aprilie 1863: „stagiul”, Batalionul 1 Geniu;
- 9 septembrie 1863: „stagiul”, Regimentul 1 Artilerie;
- 16 octombrie 1863, „admiterea” în Corpul ofițerilor de stat major⁵.

Întors în țară (anul 1864), căpitanul, apoi (din 4 septembrie 1865) maiorul Ștefan Fălcoianu, a fost numit șef de cabinet al ministrului de război, Savel Manu, și, până la 1 martie 1866, a îndeplinit funcțiile de profesor la Școala Militară de Ofițeri București⁶ și ajutor al șefului Direcției Stabilimentelor de Artilerie. Între 1 martie 1866 - 1 ianuarie 1869, maiorul, apoi (din 26 septembrie 1868) locotenent-colonel Ștefan Fălcoianu, conform mutației înscrise în „Foaia matricolă”, a îndeplinit funcția de șef al Statului Major al Diviziei 1 Militare Teritoriale. La 1 ianuarie 1869, fost „trecut în neactivitate”⁷, conform înscrisului din aceeași „Foaia matricolă”.

După un scurt interval de timp, la 23 august 1869 locotenent-colonel Ștefan Fălcoianu a fost „rechemat în activitate” și numit comandantul Regimentului 4 Linie; a îndeplinit această funcție până la 16 august 1870, când a fost din nou „trecut în neactivitate”⁸.

Conducerea politico-militară a Principatelor Unite, în contextul general al încordării relațiilor politice și militare din regiunea Balcani de la începutul anului 1877, urmare a declanșării „răscoalei” Serbiei și

³ Regiment de infanterie, constituit din „batalioane permanente”.

⁴ Menționăm, diferit de înscrisurile din foaia matricolă, în bibliografia consultată, consemnat: anul 1859.

⁵ Idem, 4 septembrie 1865.

⁶ Idem, anul 1868.

⁷ Idem, sfârșitul anului 1868, 17 ianuarie 1870 sau 17 iunie 1870.

⁸ Idem, 23 august 1870-16 august 1871.

Muntenegrului împotriva Imperiului Otoman și implicării Rusiei țariste în ajutorul acestora, declarând ca atare război Turciei, conturându-se în aceste condiții izbucnirea un conflict armat inevitabil în regiune, a considerând respectivul moment oportun și a început desfășurarea de negocieri cu Rusia țaristă, în scopul obținerii independenței de stat.

Respectivele negocieri politico-militare s-au finalizat prin semnarea la București în data de 4 aprilie 1877, de către ministrul român de externe, Mihail Kogălniceanu, și reprezentantul Rusiei țariste, baronul Dimitri Stuart, a „Convenției speciale”, care prevedea, cu privire la trecerea trupelor rusești: „libera trecere pe teritoriul României și tratamentul rezervat armatelor amice”, urmând ca „toate cheltuielile care ar putea fi ocazionate de trebuințele armatei ruse, de transportul său, precum și pentru satisfacerea trebuințelor sale” să fie suportate în întregime de Rusia. Concomitent, la rândul lui, Guvernul rus se obliga: „a menține și a face a se respecta drepturile politice ale statului român astfel cum rezultă din legile interioare și tratatele existente, precum și a menține și apăra integralitatea actuală a României”.

În condițiile izbucnirii previzibilului război și al încheierii Convenției cu Rusia, locotenentul-colonel Ștefan Fălcoianu a fost „rechemat în activitate” la 6 aprilie 1877⁹ și numit în funcția de director general al Administrației Centrale de Război din cadrul Ministerului de Război¹⁰. În această funcție, peste doar două zile - la 8 aprilie 1877 - a fost înaintat la gradul de colonel.

După cum este deja bine cunoscut, la 9 mai 1877, Mihail Kogălniceanu a făcut în Camera Deputaților istorica sa „Declarație”, privind proclamarea „independenței” României: „Domnilor deputați, nu am cea mai mică îndoială și frică de a declara în fața reprezentanței naționale că noi suntem o națiune liberă și independentă”. Apoi, în ziua următoare, 10 mai 1877 - care era și zi de sărbătoare națională: „Ziua Regelui” sau „Ziua Regalității” - plenul Senatului român a adoptat și el în consens: „Proclamația de independență” față de Imperiul Otoman; astfel, marcând oficial începutul Războiului de independență a României.

După cum se cunoaște, deși armata română nu a fost de la început implicată „oficial în război” în baza unui Tratat încheiat în acest sens, pentru început artileria română și apoi chiar trupele române au acordat sprijinul lor armatei ruse pe front. La 15 iulie 1877, deși inițial Comandamentul rus

⁹ Idem, 8 aprilie 1877.

¹⁰ Menționăm, în bibliografia consultată, am identificat și consemnarea: „numit șef de cabinet”.

refuzase intrarea trupelor române ca aliata în război, întrucât diplomația rusă refuza categoric semnarea unui „tratat” sau „convenții” de colaborare militară între armatele celor două state, care să conțină: „angajamente și garanții reciproce”, Comandamentul armatei române, urmare a situației ivite pe frontul ruso-turc și în urma: „insistențelor personale ale împăratului”, a ordonat trecerea la sud de Dunăre a unor unități române. în scopul colaborării lor nemijlocite cu cele ruse.

Domnitorul Principatelor Unite, Carol I, și-a exprimat de la începutul declanșării războiului ruso-turc din sudul Dunării opțiunea pentru angajarea armatei române în luptă, în vederea obținerii statutului de „cobeligeranță” și, astfel, recunoașterea independenței României de către marile puteri. Conducerea politico-militară rusă, însă, a refuzat oferta română, susținând constant că nu au nevoie de ajutor. Această atitudine rusă s-a schimbat începând cu august 1877, urmare a opririi de armata otomană a ofensivei ruse la Plevna. În această situație, pentru a împiedica contraofensiva turcă, rușii au fost de acord cu condițiile domnitorului român: armata română să aibă propria bază de operații și comandă separată.

În ziua de 16 august 1877, ca urmare, a avut loc întâlnirea dintre Carol I, țarul Alexandru al II-lea și marele duce Nicolae, încheiată prin luarea hotărârii creării Armatei de Vest, având ca unică misiune cucerirea Plevnei. Domnitorul Carol I a primit comanda acestei armate, care avea în componere trupele române și corpurilor de armată 4 și 9 ruse.

După adoptarea acestor măsuri, armata română a început trecerea Dunării pe podul de vase de la Siliștioara, lângă Corabia, în ziua 20 august 1877, îndreptându-se spre Plevna. La 30 august, la ora 15,00, batalioanele de atac din componerea Divizia a II-a române au declanșat asaltul asupra Redutei „Grivița-2”. Cu tot eroismul și spiritul de sacrificiu de care au dat dovadă, înaintând până în apropierea redutei, trupele române au fost nevoite să se retragă. La rândul lor, trupele Diviziei a IV-a, au atacat de trei ori Reduta „Grivița-1” (de existența căreia nici nu se știa), fiind de fiecare dată respinse. Atacul reluat a patra oară, beneficiind și de sprijinul unor subunități ruse, s-a finalizat prin cucerirea Redutei, care, împotriva contraatacurilor puternice ale turcilor, nu a mai fost cedată.

După respingerea de către otomani și a atacului din 7 octombrie 1877 asupra Redutei „Grivița-2”, au fost efectuate reorganizări substanțiale atât în conducerea, cât și în dispozitivul armatei române. Conform hotărârilor adoptate, colonelul Ștefan Fălcoianu a fost numit în ziua de 14 octombrie 1877, prin Ordinul de zi nr. 97 (dat la Verbița): „șeful Statului Major al

Armatei Active”¹¹. Apoi, la 3 noiembrie 1877, domnitorul Carol I a „reconfirmat” numirea generalului Alexandru Cernat în funcția de comandant al Armatei Active.

Generalul Alexandru Cernat, în calitate de comandant, a pledat și obținut Înalta aprobare în vederea renunțării la tactica atacurilor repetate „de front” a pozițiilor turce, care s-a dovedit ineficientă și având ca rezultat doar pierderi umane semnificative, și adoptarea unei strategii specifice „războiului de uzură” a inamicului, perfect adaptabilă configurației frontului de la Plevna (după modelul „Bătăliei de la Sevastopol”). În conformitate cu prevederile noului Plan de operațiuni adoptat, până la data de 19 octombrie 1877 au fost ocupate, succesiv, pozițiile fortificate de la: Gorni Dubnik, Dolni Dubnik, Teliș și Gorni Etropol; astfel, finalizându-se o deplină încercuire a Cetății „Plevna”. Operațiunea a continuat cu deplin succes, ocupându-se aliniamentul „siguranței exterioare” a trupelor care asigurau blocarea Plevnei, care a fost împins și spre sud la 60-70 km „de linia de investire”.

În vederea finalizării operațiunilor de cucerire a Cetății „Plevna” și ocupare a punctelor întărite turcești de pe malul drept al Dunării, au fost operate noi modificări organizatorice în dispozitivul trupelor române. Domnitorul Carol I, a hotărât, în cadrul ședinței operative de la Poradim din 22 noiembrie 1877, ca Armata Activă să se restructureze în două „corpuri operaționale”: Corpul 1 Armată, denumit: „Armata de investire a Plevnei”, comandat de generalul Alexandru Cernat, în cadrul căruia colonelul Ștefan Fălcoianu a fost numit șeful Statului Major; Corpul 2 Armată, denumit: „Armata Operațională”, care trebuia să acționeze împotriva pozițiilor fortificate otomane de pe malul Dunării.

În ziua de 28 noiembrie 1877, generalul Osman-pașa, în fruntea primului eșalon al trupelor otomane din Plevna, a încercat spargerea în forță a blocadei ruso-române. În acest moment, trupele române au trecut la ofensivă, au ocupat prin luptă Reduta „Grivița-2” și au dezvoltat ofensiva lor spre Bukov. După ocuparea primei linii de apărare turce de la Opanez, trupele române s-au izbit de apărarea redutei principale. La ordinul generalului Cernat, colonelul Fălcoianu a condus personal atacul român, pe direcții concentrice, care s-a finalizat prin ocuparea acestei puternice redute. Trupele române, după ce și-au adus artileria de însoțire aproape de linia frontului, au continuat, din spate și din flanc, ofensiva asupra Coloanei a doua otomane, împiedicând-o să vină în ajutorul primei. Generalul Osman-

¹¹ Menționăm, în bibliografia consultată, am identificat și consemnarea datelor de: 1, 10 sau 20 octombrie 1877.

pașa, lipsit de posibilitatea recuperării pozițiilor de rezistență părăsite de la Plevna, a fost nevoit să se recunoască învins și s-a predat colonelului Mihail Cerchez.

După predarea generalului Osman-pașa, în ziua de 30 noiembrie 1877, la Poradin, s-a ținut ultimul Consiliu de război ruso-român, care a stabilit direcțiile viitoare ale ofensivei aliate și la care a luat parte și colonelul Ștefan Fălcoianu. Potrivit hotărârilor adoptate, trupele ruse urmau să acționeze ofensiv pe direcția generală Sofia - Adrianopol sau Kazanlık (după caz); iar cele române, separat de cele ruse, conform opțiunii domnitorului Carol I, urmau să dezvolte ofensiva lor pe direcția generală Vidin. În vederea îndeplinirii noii misiuni, la 7 decembrie 1877, dispozitivul trupelor române a fost din nou restructurat. În conformitate cu noile hotărâri, generalul Alexandru Cernat, care a primit titlul de „maior-general”, a fost numit șeful Marelui Cartier General, devenit organul principal de conducere a luptei; colonelul Ștefan Fălcoianu fiind numit șeful Statului Major al a cestuia.

Drept urmare, în intervalul de timp dintre 7-25 decembrie 1877, sub coordonarea colonelului Fălcoianu și conducerea generalului Haralambie Nicolae, comandantul Corpului de Vest, care primise misiunea de a executa preconizata acțiune ofensivă, a fost ocupat dispozitivul de luptă destinat dezvoltării ofensivei Belogradcik – Vidin. Despre aceste marșuri de concentrare, colonelul Fălcoianu a notat: „Greutățile mersului trupelor spre Vidin au fost foarte mari, căci zăpada căzuse foarte mare și un vifor din cele mai puternice acoperise și întroienise toate drumurile”.

Colonelul Ștefan Fălcoianu, în vederea evitării unor pierderi inutile umane, a stabilit o tactică de luptă rezumată la blocarea și asedierea sistematică a punctelor de rezistență ale trupelor otomane. Operațiunea ofensivă a trupelor române a fost executată în trei etape distincte. Prima etapă, cuprinsă între 2-9 ianuarie 1878, a constat în finalizarea încercuirii Vidinului. A doua etapă, cuprinsă între 10-14 ianuarie 1878, s-a rezumat la stângerea aliniamentului de încercuire a Vidinului. A treia și ultima etapă, cuprinsă între 15 ianuarie-11 februarie 1878, a constituit-o desfășurarea luptelor încheiate prin capitularea Vidinului. Puternica rezistență otomană de la Belogradcik, a capitulat în fața ofensivei române după numai două zile - 13 februarie 1878.

În ziua de 23 februarie 1878, ziua în care România „a aflat din presă” despre semnarea de către delegațiile militare ruse și turce a Tratatului de la San Stefano, a fost emisă Decizia ministerială privind căreia colonelul Ștefan Fălcoianu, alături de alți șase colonei, a fost numit membru în

„Comitetul Consultativ Permanent” de pe lângă Ministerul de Război.

Relațiile politico-militare dintre România și Rusia în următoarea perioadă, după cum este cunoscut, s-au tensionat, înregistrând momente dramatice, culminând chiar și cu amenințarea dezarmării trupelor române. Guvernul român, având în vedere această situație generală încordată, mai ales ținând cont de respectiva amenințare rusă, în locul unei atitudini de cedări, a hotărât adoptarea unor măsuri ferme și preventive. Astfel că, din punct de vedere militar, la sfârșitul lunii aprilie 1878 s-a ordonat concentrarea armatei române în Oltenia, având dispuse unități de siguranță în triunghiul Târgoviște – Câmpulung - Muscel - Pitești și cavaleria pe Argeș, până la Găești - Titu. În același timp, însă, Rusia țaristă s-a aflat supusă unei puternice reacții și presiuni din partea celorlalte mari puteri europene, inclusiv de ordin militar. În această situație, ea s-a văzut obligată să se așeze la masa tratatelor și să ia parte la lucrările Congresului de la Berlin (1 iunie - 1 iulie 1878), care a consfințit încheierea conflictului ruso-turc în plan internațional.

Colonelul Ștefan Fălcoianu a fost unul dintre membri delegației române trimise la Berlin, pentru a participa la lucrările respectivului Congres. Printre prevederile finale ale Congresului de la Berlin, în ceea ce privește partea română, acesta a consfințit, printre altele, recunoașterea internațională a independenței de stat a României, pierderea județelor din sudul Basarabiei (Cahul, Ismail și Bolgrad) și „atribuirea” Dobrogei, pe care o putem privi ca o „compensare”. Din acele momente starea de încordare a relației ruso-române a cunoscut un anumit grad de relaxare, având drept urmare decretarea la 29 iulie 1878 „încetării mobilizării și pregătirii trecerii la cadrul de pace” al armatei române.

Cu aceeași dată, colonelul Ștefan Fălcoianu a fost numit membru în „Comisia Permanentă a Consiliului Superior al Ministerului de Război”¹², compusă din patru colonei.

Data de 29 iulie 1878, menționăm, în majoritatea lucrărilor bibliografice studiate este considerată ca fiind ziua din care, colonelul Ștefan Fălcoianu, nu a mai exercitat funcția de șef al Marelui Stat Major¹³. Dar, colonelul Ștefan Fălcoianu, pe „*Raportul*” înaintat ministrului de externe Mihail Kogălniceanu, la data de „*19 octombrie 1878*”, a consemnat (olograf) ca fiind încă: „*șeful Statului Major al Armatei Active*”. **Ținând cont de acest înscris olograf, pe cale de consecință, semnalăm posibilitatea ca funcția de șef al Marelui Stat Major să fi fost**

¹² Idem, data de 29 iulie 1879.

¹³ Idem, data de 23 februarie 1878.

îndeplinită de colonelul Ștefan Fălcoianu până la data de 19 octombrie 1878.

Colonelul Ștefan Fălcoianu, după parafarea hotărârilor Congresului de la Berlin, a primit din partea Guvernului român, la data de 4 august 1878, misiunea, pe care a și executat-o, să execute: „*studii tehnice și să culeagă informații asupra Dobrogei*”. După încheierea misiunii primite, colonelul a elaborat și înaintat un document centralizator, complex, care reprezintă un inestimabil izvor istoric, menit a ilustra situația din Dobrogea în momentul integrării ei între frontierele României. Acest document, specificăm, de excepțională valoare istorică, autorul la intitulat: „*Raportul asupra recunoașterii generale a Dobrogeii nr. 121 din 19 octombrie 1878 al colonelul Ștefan Fălcoianu, șeful Statului Major al Armatei Active, înaintat ministrului de Externe, Mihail Kogălniceanu*”.

Ca o confirmare indirectă a încheierii misiuni anterioare, chiar în ziua datării „*Raporului*” sus nominalizat - 19 octombrie 1878, colonelul Ștefan Fălcoianu a fost numit „delegat militar” al Guvernului, îndeplinit chiar și funcția de președinte, în „Comisia interbalcanică de delimitarea hotarului între Dobrogea și Bulgaria” (înființată în conformitate cu prevederile art. nr. 46 din Tratatul de la Berlin). Din această perioadă, cu referire directă la polemica asupra delimitării acestei frontiere, Fălcoianu a răspuns: „România nu a luat de la nimeni nimic care să nu fie al său; nu i s-a făcut har de nimeni mărirea ce a câștigat”. De asemenea, în primele luni ale anului 1880, el a fost numit ca „trimis extraordinar” al Guvernului român pe lângă ambasadorii puterilor europene la Constantinopol, achitându-se: „în mod strălucit de sarcinile diplomatice încredințate”.

În paralel cu îndeplinirea acestor misiuni și până la data de 20 aprilie 1880, dată de la care a fost din nou „trecut în neactivitate”, colonelul Ștefan Fălcoianu a predat cursuri și la Școala Militară de Ofițeri din București.

Deși se afla în „neactivitate”, ținându-se cont de întreaga activitate desfășurată până atunci, Ștefan Fălcoianu a fost înaintat la 16 martie 1883 la gradul de general de brigadă; iar la 15 aprilie 1883, numai peste o lună, a fost „chemat în activitate” și renumit în funcția de șef al Marelui Stat Major. Această funcție a exercitat-o până la data de 28 iunie 1883, când, din nou, a fost „scos din cadrele active ale armatei” și schimbat din funcția de șef al Marelui Stat Major. În această nouă perioadă de exercitare a respectivei funcții, generalul de brigadă Ștefan Fălcoianu a fost „brevetat” la 21 iunie 1883 „ofițer de stat major”.

Generalul de brigadă Ștefan Fălcoianu, peste numai patru luni, la 16 octombrie 1883 a fost iarăși „chemat în activitate” și numit din nou șeful

Marelui Stat Major, exercitând de data aceasta repectivele atribuții până la 23 iunie 1884. După care, chiar începând cu ziua de 23 iunie 1884, a fost numit în înalta demnitate de ministru de război, pe care a îndeplinit-o până la 13 ianuarie 1886. După încheierea demnității de ministru a fost numit din nou șeful Marelui Stat Major începând cu data de 16 ianuarie 1886, funcție pe care a îndeplinit-o până pe data de 8 iunie 1894; în acest ultim interval fiind înaintat la gradul de general de divizie la 10 mai 1892¹⁴.

Generalul de divizie Ștefan Fălcoianu, după schimbarea din funcția de șef al Marelui Stat Major a fost numit comandantul Corpului 1 Armată, comandă pe care a exercitat-o între 8 - 12 iunie 1894; după care, începând cu această ultimă zi, a fost „trecut în rezervă”.

În finalul succintei prezentări a principalelor funcții militare îndeplinite de generalul de divizie Ștefan Fălcoianu, enumerăm câteva din ordinele și medaliile primite în îndelungata și prodigioasa sa activitate: „Semnul onorific” de argint (1877); Ordinul „Osmanie al 3-lea” (conferit de Sultanul Turciei, 1878); dreptul la „Egiletele” cu cifra „de adjutant domnesc”; medalia „Bene Merente”, clasa I; Ordinul „Steaua României”, în grad de „ofițer” (1878); Ordinul „Coroana României”, în grad de „Mare ofițer” (1882); „Semnul onorific” de aur (1882); „Virtutea Militară” de aur (1888); Ordinul „Steaua României”, în grad de „Comandor” (1888); Ordinul „Hohenzolern”, clasa a II-a; Crucea „Trecerea Dunării”; Medalia „Apărătorilor Independenței”, Medalia Comemorativă rusă; Ordinul „Coroana României”, clasa I (1891)¹⁵.

În cele ce urmează, reliefăm - pe scurt - principalele realizări ale generalului de divizie Ștefan Fălcoianu din perioadele în care și-a exercitat atât demnitatea de ministru de război, cât și funcțiile de șef al Marelui Stat Major, excluzând perioada Războiului de independență (1877-1878). Având în vedere cele specificate în acest sens, am optat pentru ilustrarea pe domenii generice de activitate, cronologic și cât mai concis posibil, a principalelor realizări din intervalul de timp: 15 aprilie 1883 - 8 iunie 1894. Menționăm, dintr-un început, că selecția realizărilor nominalizate, din fiecare domeniu specific de activitate în parte, ne aparține; asumându-ne, astfel, riscul unui inerent subiectivism în demersul nostru.

¹⁴ Datele în cauză sunt conforme celor consemnate în „Monitorul oastei”. Spre deosebire de aceste periodizări, menționăm existența în bibliografia studiată și a următoarelor consemnări:

a) șef al Marelui Stat Major: 5 aprilie 1883-23 mai 1884, 18 octombrie 1883-23 iunie 1884 și 13 ianuarie 1886-18 iunie 1894;

b) ministru de război: 23 ianuarie 1884-13 ianuarie 1886.

¹⁵ Ordinea și denumirea înaltelor distincții sunt conforme înscrisului din Foaia matricolă.

Activitatea referitoare la evoluția sistemului organizatoric militar

Războiul de independență (1877-1878) a demonstrat, impunându-se drept una dintre primele priorități, necesitatea creării și existenței încă din timp de pace a unui serviciu permanent de stat major. Colonelul Ștefan Fălcoianu, în acest sens, sesizând această necesitate, deși la aceea dată era în „neactivitate”, a fost unul dintre autorii morali ai *Legii asupra serviciului de stat major* (6 martie 1883), prin care „Corpul de stat major a fost suprimat”, iar acest serviciu urma să fie îndeplinit numai de „ofițeri brevetati de stat major”. La 8 aprilie 1883, în baza prevederilor respectivei legi, s-au desființat: „Consiliul Superior al Armatei” și „Comisiei Permanente” a acestuia și s-a creat pe lângă Ministerul de Război: „Comitetul Consultativ de Stat Major”, format din șeful Marelui Stat Major și cei trei șefi ai secțiunilor acestuia.

În realitate, prevederile legii au devenit aplicabile începând cu anul 1884; an în care au fost puse bazele noului sistem de stat major, structurat pe două componente de bază:

- Serviciul de Stat Major al Armatei, având drept organ permanent Marele Stat Major;

- Serviciul de Stat Major al marilor comandamente militare, constituit din statele majore ale corpurilor de armată, diviziilor și „detașamentelor”.

Conform Legii, Marele Stat Major, la rândul lui, a fost structurat în trei „secțiuni”: Secțiunea I organizare, mobilizare, instrucție, având în compunere trei birouri; Secțiunea a II-a doua transport, informații, armate străine, structurată în două birouri și Secțiunea a III-a geodezie, topografie, cartografie, structurată în patru birouri.

De asemenea, tot în anul 1883, prin implicarea nemijlocită a generalului de brigadă Ștefan Fălcoianu, a fost decretată: *Legea asupra administrației armatei*, potrivit căreia activitatea Ministerului de Război se desfășura prin intermediul următoarelor servicii: geniu, [naval] flotă, artilerie, intendență, sanitar și tezaur (poștă).

Cu începere din anul 1883, un rol important a revenit „inspectoratelor generale de armă” în privința organizării și asigurării pregătirii de luptă specifice fiecărei arme; ai căror șefi au constituit: „Comitetul inspectorilor generali”. Concomitent, în scopul sprijinirii activității acestora, a fost constituit câte un „comitet consultativ” pe lângă fiecare dintre respectivele „inspectorate generale de armă”. În conformitate cu cele stabilite, în anul 1883, pentru început, au fost constituite „inspectoratele generale” ale infanteriei și artileriei și „comitetele consultative” aferente acestora.

În vederea realizării unei „individualizări” a ofițerilor care încadrau

statele majore, indiferent de nivelul la care funcționau acestea, la 21 iunie 1883 s-a decretat: „fixarea uniformei ofițerilor de stat major” în armata română.

Chiar la începutul anului următor, în ziua de 7 ianuarie 1884, a fost emis: „*Regulamentul asupra serviciului de stat major*”, la elaborarea căruia un rol decisiv l-a avut și generalul de brigadă Ștefan Fălcoianu, prin care s-au stabilit în detaliu atât structura organizatorică, cât și atribuțiile prevăzute „pentru serviciile de stat major în Legea din 6 martie 1883”. Prin emiterea acestui document, a fost reglementată desfășurarea activității Marelui Stat Major: „sub autoritatea Ministerului de Război”, având drept principală misiune: „studiul organizării și pregătirii dispozițiilor necesare pentru trecerea armatei pe picior de război”. Principala misiune a serviciilor de stat major ale marilor comandamente a fost enunțată astfel: „a ajuta pe comandanții acestora în acțiunea lor atât în timp de pace, cât și în timp de război”. Dacă Marele Stat Major era organizat pe trei secțiuni, statele majore de mari comandamente au fost structurate, la rândul lor, doar pe câte două „secțiuni” fiecare. Trebuie menționat faptul că noul „*Regulament*” a fost rodul unei simbioze dintre experiența anilor de pe câmpurile de luptă (1877/1878) a majorității autorilor și rezultatul analizei făcute de aceștia modului de organizare și rolului avut și de structurile similare din armatele europene. În același an, printre măsurile adoptate de conducerea militară română, s-a enumerat și aceea din luna iunie, potrivit căreia au fost desființate: „gărzii orășanești” sau „gărzile civice” din România.

Generalul de brigadă Ștefan Fălcoianu, în calitatea de ministru de război, a contribuit direct sprijinind elaborarea, aprobarea și difuzarea, la data de 22 aprilie 1885, a „*Regulamentului Bibliotecii Marelui Stat Major*”.

După circa un an, de data aceasta ca șef al Marelui Stat Major, a propus și obținut aprobarea înființării: „Comisiei permanentă mixte” de pe lângă Marele Stat Major; care, începând cu data de 7 iulie 1886, a primit atribuții speciale: „în legătură cu asigurarea serviciilor de transporturi și comunicații militare”. După circa un an, a fost decretată *Legea organizării milițiilor și gloatelor* (1887), în elaborarea căreia contribuția generalului de brigadă Ștefan Fălcoianu a fost una decisivă. Prin noua „*Lege*”, a fost reglementată în România structura organizatorică și componența acestor elemente de bază ale sistemului militar național. De asemenea, tot în acest an, prin aceeași contribuție, a fost decretată constituirea Inspectoratului General al Geniului, precum și a Comitetului consultativ aferent acestuia.

În luna februarie 1889, s-a înregistrat o nouă etapă în stabilirea structurii organizatorice a conducerii armatei române prin decretarea: *Regulamentului serviciului interior al Ministerului de Război*, la a cărui

elaborare generalul de brigadă Ștefan Fălcoianu a avut o contribuție determinantă. Ministerul de Război, în conformitate cu prevederile noului „Regulament”, a fost reorganizat: „pe două direcții generale”, care cuprindeau câte „două direcțiuni de servicii”, cu câte „cinci servicii” fiecare. Conform noii organigrame, Direcțiunea I Generală, era compusă din „Direcțiunea Serviciului de stat-major și infanterie”, structurată pe trei birouri.

În conformitate cu prevederile statutate în respectivul „Regulament”, întregul „sistem de apărare” din România a fost structurat în două elemente de bază: „Armata activă” și „Armata de miliții”. Drept urmare, primul dintre cele două elemente - Armata activă - era constituit din „Trupele permanente” de infanterie, cavalerie, artilerie, geniu și administrație și „Trupele teritoriale” de infanterie (denumite „dorobanți”), cavalerie (denumite „călărași”) și artilerie. În acest sens, generalul de brigadă Ștefan Fălcoianu, a fost unul dintre cei care au militat continuu și perseverent pentru a se asigura „măcar parțial” și „permanetizarea” unităților militare din compunerea Trupelor teritoriale. Acest deziderat, urmare a demersurilor constante întreprinse de el, a făcut obiectul măsurilor promovate de conducerea militară română prin legislația de profil din anii 1891 și 1893. Prin același „Regulament”, s-a prevăzut ca „Armata de miliții”, la rândul ei, trebuia să creeze „la timp de război” unități și subunități pe lângă structurile militare similare ale trupelor teritoriale. De asemenea, tot în acest an, a fost constituit și Inspectoratul General al Cavaleriei, cu Comitetul său consultativ aferent.

În anul următor - 1890 - Marele Stat Major român, sub directa conducere a generalului de brigadă Ștefan Fălcoianu, a elaborat și finalizat primul „Plan general de mobilizare” al armatei române; care, în anul următor (1891), a suferit o serie de modificări, fiind perfecționat de ofițerii din respectiva structură militară centrală.

De altfel, în întreaga această perioadă, preocupările statmajoriștilor români, aflați sub conducerea nemijlocită a generalului de brigadă Ștefan Fălcoianu, au vizat prioritar și permanent observarea în ansamblu a evoluției organizatoric-structurale, doctrinare și dotării cu material de război a armatelor atât ale marilor puteri, cât și ale statelor vecine și raportării respectivelor realități la situația concretă existentă în armata română la respectivele date. Toată această complexă activitate, dublată de identificarea modalităților concrete de implementare a unora dintre respectivele „noutăți” în armata română, a fost concretizată prin elaborarea și decretarea noului „Regulament asupra serviciului de stat major” în luna aprilie 1891.

Potrivit prevederilor statuate prin acest document, repetăm, elaborat sub directa conducere a generalului de brigadă Ștefan Fălcoianu, a fost reglementată noua structură organizatorică a Serviciului de stat major în cele două posibile ipostaze ale existenței lui: „la pace” și „la război”.

a) **Serviciul de stat major la pace**, era compus din Marele Stat Major și statele majore ale comandamentelor de corpuri de armată și divizii (de infanterie și cavalerie), precum și ale unităților subordonate acestora. Conform prevederilor acestui nou „*Regulament*”, nu mai făceau parte, fiind eliminate, din compunerea Serviciului de stat major structurile de stat major din compunerea „detașamentelor”. În această situație, drept urmare, Marele stat major: „face parte integrantă din Ministerul de Război și formează o direcțiune specială superioară”.

Marele Stat Major, din punct de vedere organizatorico-structural, la rândul lui, a fost organizat pe trei „secțiuni”:

- Secțiunea I, avea atribuții referitoare la organizarea mobilizării generale a armatei, pregătirea operațiunilor militare (ipotezelor de acțiune) și planificarea instrucției generale (pregătirii de luptă), rămând structurată în continuare pe 3 birouri;

- Secțiunea a II-a, avea atribuții referitoare la statistica militară și studiul armatelor străine, etape, informații, transport și telegrafie; având în compunere două birouri;

- Secțiunea a III-a, avea atribuții referitoare la geodezia, topografia și cartografia militară și arhive, fiind organizată pe patru birouri.

b) **Serviciul de stat major la război**, era compus din Marele Stat Major General al Armatei și statele majore ale comandamentelor de corpuri de armată și divizii (de infanterie și cavalerie), precum și ale unităților subordonate acestora.

Marele Stat Major, la decretarea mobilizării de război, urma să se împartă în două părți:

- „Marele Stat Major, Partea Mobilă”;
- „Marele Stat Major, Partea Sedentară”.

b.1.) **Marele Stat Major, Partea Mobilă**, la rândul lui, se transforma în Marele Stat Major General al Armatei, care intra în compunerea Marelui Cartier General, fiind: „sub ordinele imediate ale comandantului de căpetenie al armatei sau al armatelor”.

Marele Stat Major General al Armatei, era structurat pe două secțiuni:

- Secțiunea I, care era condusă de șeful Secțiunii I din „Marele Stat Major la pace” și avea în compunere: Biroul „A adjutantură” și Biroul „B operațiuni”, condus de șeful Biroului 3 din „Secțiunea I la pace”;

- Secțiunea a II-a, care era condusă de șeful Secțiunea a III-a din „Marele Stat Major la pace” și avea în componere: Biroul „C informații” și Biroul „D topografie”, ambele birouri fiind conduse de șefii respectivelor birouri și „la pace”.

b.2.) **Marele Stat Major, Partea sedentară**, rămânea pe lângă Ministerul de Război, fiind condusă de șeful Secțiunii a II-a din „Marele Stat Major la pace” și avea în subordine:

- birourile: „2”, din componerea secțiunilor I și II din „Marele Stat Major la pace”;

- birourile: „2-4”, din componerea Secțiunii a III-a din „Marele Stat Major la pace”.

Prin respectivul „Regulament”, au prevăzute pentru toate aceste structuri, „la pace” și „la război”, atribuții de detaliu, concrete, specifice fiecărui element constitutiv în parte.

Cadrul organizatoric general, sub aceeași conducere a generalului de brigadă Ștefan Fălcoianu, a fost completat, în luna iunie 1891, prin elaborarea și, apoi, decretarea: „Regulamentului asupra serviciului interior al Ministerului de Război”. Prin acest „Regulament”, au fost reiterate, printre altele, dispozițiile referitoare la Marele Stat Major, deja sus nominalizate. În afara altor prevederi referitoare la reglementarea activității Ministerului de Război, prin respectivul „Regulament” s-a prevăzut, drept nouitate în România, înființarea atât a „Consiliului Superior al Armatei”, cât și a „Consiliului Superior al Apărării Țării”, care urma a fi prezidat de Rege sau, după caz, de ministrul de război și din care făcea parte și șeful Marelui Stat Major. Acest nou organism înființat, Consiliului Superior al Apărării Țării, avea misiunea, printre altele, de: „a studia, sub toate aspectele, problematica apărării țării”.

Activitatea referitoare la evoluția structurii și logistica armatei române

Generalul de brigadă Ștefan Fălcoianu, după preluarea funcției de șef al Marelui Stat Major, în vederea încadrării regimentelor 5, 6, 7 și 8 artilerie, nou înființate în garnizoanele București, Pitești, Focșani și Botoșani, a dispus ca „bateriile teritoriale” de artilerie să fie trecute la „Armata permanentă”, începând cu data de 28 aprilie 1883.

De asemenea, generalul de brigadă Ștefan Fălcoianu, după preluarea respectivei funcții, împreună cu generalii Eraclie Arion, Anton Berindei și Constantin Barozzi, au analizat începând cu 28 iunie 1883 conținutul celui de-al doilea „Memoriu”, al generalului belgian Brialmont, referitor la constituirea sistemul fortificat de apărare al țării. În urma analizelor

efectuate, s-au hotărât și s-au ordonat măsurile luate în vederea executării în anii următori a lucrărilor destinate organizării zonelor întărite (fortificate): „București” și „Focșani-Nămoloasa-Galați”. Apoi, în același an, avându-se în vedere lungimea „ieșirii” la mare a frontierei de stat și, implicit, extinderea frontierei fluviale și maritime a României la o lungime totală de 1.018 km, ca șef al Marelui Stat Major, a contribuit la reorganizarea flotei române, astfel că, cele 16 nave și 5 șleपुरi din dotarea acesteia au fost grupate în Depozitul Flotei. Pentru trupele de uscat, a fost anul în care s-a înființat prima baterie de artilerie de munte, dotată cu tunuri „Armstrong” de 63 mm.

În perioada anilor 1883-1886, ca șef al Marelui Stat Major, generalul de brigadă Ștefan Fălcoianu, și-a adus contribuția la înființarea de „ambulante rurale” pe lângă cele patru Companii sanitare existente (câte una pentru fiecare corp de armată), dispunând ca personal medical militar care le încadra să participe efectiv la: „combaterea bolilor contagioase” în județele de pe raza corpului de armată pe lângă care funcționau. În același interval de timp, au fost finalizate clădiri ale Spitalului Militar Central București, modernizat ulterior între anii 1888 - 1890.

În anul 1884, urmare a preocupării Marelui Stat Major, s-a dispus: înființarea Batalionul „Dobrogea” de dorobanți (la 20 martie 1884) și Bateriei 2 artilerie de munte (dotată tot cu tunuri „Armstrong” de 63 mm), precum și reorganizarea, prin mărirea efectivului, Regimentului 1 Geniu pe patru batalioane; asigurându-se, în acest fel, câte un batalion destinat deservirii fiecăruia dintre cele patru corpuri de armată existente.

Începând cu același an, în baza acelorași preocupări, au demarat lucrările de construcție a cazărnilor infanteriei din Galați (finalizate în anul 1885) și cazărnilor din București și Iași ale jandarmilor călări (finalizate în anul 1888). De asemenea, în anul 1884, au fost finalizate construcțiile cazărnilor din Craiova, Pitești, Slobozia, Focșani și Botoșani ale regimentelor de artilerie dislocate în respectivele garnizoane, ale căror lucrări începuseră în anul 1881, precum și a imobilului Școlii de Ofițeri de Infanterie și Cavalerie București, construcție începută în 1882.

În primăvara anului următor, 1885, urmare a hotărârii Marelui Stat Major, pe lângă Regimentul 1 Artilerie din București au fost organizate primele două „companii de asediu”, destinate exclusiv deservirii Zonei fortificate a Capitalei.

Adept constant al introducerii elementelor de noutate, dovedite viabile în armatele marilor puteri, atât în ceea ce privește structura organizatorică a armatei române, cât și-n dotarea acesteia cu material de război de factură modernă, în anul 1885, generalul de brigadă Ștefan Fălcoianu, a aprobat

constituirea a patru „companii de telegrafie” și dotarea completă a acestora cu material de specialitate, repartizate fiecare dintre ele pe lângă câte un corp de armată. În anul 1886, a aprobat înființarea a patru „companii de căii ferate”, fiecare dintre ele deservind unul din cele patru corpuri de armată existente.

În anul 1886, în aceeași notă, generalul de brigadă Ștefan Fălcoianu, și-a adus aportul la încheierea contractelor privind comandarea construirii în Anglia a crucișătorului „Elisabeta” și a cinci șalupe de poliție; iar în Franța a torpiloarelor: „Smeul”, „Sborul” și „Năluca”; precum și a construirii imobilului Școlii fiilor de militari Craiova. Apoi, la începutul anului 1887, a contribuit, în conformitate cu funcția deținută, la înființarea Regimentului 2 Geniu și la încheierea contractelor privind comandarea construirii în Anglia a canonierelor: „Bistrița”, „Oltul” și „Siretul”. La 8 aprilie 1888, ca urmare a sporirii efectivelor recrutabile din zonă, a fost înființat „Regimentul de dorobanți „Dobrogea”, prin transformarea deja existentului Batalion „Dobrogea”; iar, în cursul anului, au mai fost înființate încă două „companii de asediu”, grupate apoi în Batalionul 1 Asediu.

Pe aceeași linie constantă de raportare la ceea ce apăruse drept un nou tip de armament, în cursul anului 1889, cu aprobarea șefului Marelui Stat Major, au fost organizate la București trageri experimentale cu mitraliera „Maxim”, încheiate „cu rezultate deosebite”. Din păcate, acordul referitor la comandarea acestei noi arme în vederea introducerii ei în dotarea armatei române s-a făcut cu mare întârziere. Pe linia îmbunătățirii sistemului medical militar român, raportat la necesitățile curente ale armatei, beneficiind de aceeași aprobare, în anul 1890 au fost înființate Companiei 5 Sanitară, destinată exclusiv deservirii Spitalului Militar Central din București, și Secția Sanitară „Dobrogea”, destinată deservirii Diviziei active „Dobrogea”.

În perioada exercitării comenzi Marelui Stat Major, de numele generalului Ștefan Fălcoianu se leagă nemijlocit și inaugurarea, la 5 noiembrie 1889, a cursurilor Școlii Superioare de Război din București, al cărui prim comandant a și fost. Despre această măreață realizare, un contemporan a precizat: „El a lucrat fără preget la dezvoltarea serviciului de stat-major, în care vedea viitorul armatei și a organizat în 1889 Școala Superioară de Război. A depus o muncă deosebită și o bună voință, fără margini, pentru a face din această Înaltă Instituțiune de Cultură Militară farul de lumină al oștirii”.

Generalul de brigadă Ștefan Fălcoianu, adept constant al necesității continuării și, în același timp, intensificării ritmului procesului de

„permanetizare” al efectivelor din compunerea unităților militare care formau „Armata teritorială”, s-a numărat printre factorii de decizie militară, de cel mai înalt rang, care au fost implicați în amplul proces de restructurare a sistemului militar, decis în anul 1891. Militând și reușind, începând cu anul 1891, introducerea generalizată a denumirii de „infanterie” în armata română, generalul de brigadă Ștefan Fălcoianu, ca șef al Marelui Stat Major, a contribuit decisiv la amplul proces de reorganizare a „infanteriei” române, finalizat prin desființarea „regimentelor de linie”, care erau constituite până atunci în exclusivitate numai din „batalioane permanente” și repartizarea „batalioanelor permanente” ale acestora unora dintre „regimentele de dorobanți”. Drept urmare a acestor măsuri organizatorice adoptate, denumirea de: „dorobanți”, atât de consacrată în armata română, a dispărut pentru un interval de timp. În conformitate cu noul sistem organizatoric adoptat, toate „regimentele de dorobanți” (cele de „linie” fiind desființate) au primit denumirea generică: „de infanterie” și au fost reorganizate ca structură internă pe câte trei batalioane, dintre care: un „batalion permanent” și două „batalioane cu schimbul”. Acest amplu proces organizatoric, a fost un prim pas, deosebit de important, făcut în direcția modernizării, sub diversele lui aspecte, forței terestre din compunerea armatei române.

Pe lângă cele prezentate, în anul 1891, prin același aport al șefului Marelui Stat Major, au mai fost înființate cinci „Depozite regionale” și cinci „Companii de subzistențe”, urmând ca primele patru dintre ele să deservească fiecare câte un corp de armată, iar ultimile să deservească Divizia activă „Dobrogea”. Tot în același an, cu aceeași contribuție, au fost semnate contractele destinate furnizării atât a „cupolelor cuirasate” (blindate), cât și a tunurilor aferente destinate înarmării forturilor „Cetății București” și „Zonei Fortificate Focșani-Nămoloasa-Galați”.

În vederea asigurării efectivelor necesare deservirii acestor două elemente de maximă importanță ale sistemului de apărare al țării, la data respectivă, a fost înființat, cu aprobarea Marelui Stat Major, Regimentul de Asediu, devenit operativ prin înființarea și celuilalt batalion: Batalionul 2 Asediu. Regimentul de Asediu, deservea prin Batalionului 1 Asediu, structurat pe 4 „companii de asediu”: „Cetatea București” și prin Batalionului 2 Asediu, structurat pe 6 „companii de asediu”: „Zona Fortificată Focșani-Nămoloasa-Galați”.

În scopul restrângerii ariei de exercitare a comenzii, constatându-se dificultatea executării ei practice de la București, urmare și a aprobării generalului de divizie Ștefan Fălcoianu (înaintat la acest grad în ziua de 10 mai 1892), Batalionul 1 Asediu a fost scos din compunerea Regimentului de Asediu cu începere din 1 august 1892 și transformat în Batalionul de Asediu

București; unitate independentă organizatoric, care și-a păstrat compunerea și misiunea inițială. De la aceea dată, Regimentul de Asediu, rămas cu denumirea inițială, a fost destinat deservirii exclusive a „Zonei Fortificate Focșani-Nămoloasa-Galați”. În locul Batalionul 1 Asediu, ieșit din organigrama regimentului, i-a fost subordonat un nou Batalionul 1 Asediu (constituit special în acest scop), căruia i s-a fixat garnizoana de reședință la Focșani; iar Batalionului 2 Asediu i s-a fixat garnizoana de reședință la Galați.

În același an (1892), a fost încheiat contractul pentru construirea a patru noi șalupe torpiloare destinate întăririi capacități de luptă a Flotei române. De asemenea, tot în respectivul an, s-a efectuat aducerea în țară, de la firma „Steyr” din Austria, a primului lot de arme pentru infanterie de tip „Mannlicher”. După efectuarea unor teste de tragere cu ele, urmate de indicarea modificărilor solicitate de partea română, începând cu anul 1893 acest armament a început a fi importat (prin comenzi succesive) și introdus în dotarea armatei sub denumirea „Mannlicher”, model românesc – 1893”, de 6,5 mm. Astfel că, în anii următori, ele au intrat în dotarea tuturor trupelor române, înlocuind armele de tip „Henry Martin”.

După reorganizarea „infanteriei”, generalului de divizie Ștefan Fălcoianu, ca șef al Marelui Stat Major, a contribuit activ și la reorganizarea „artileriei”. La 30 martie 1893, în urma înființării regimentelor de artilerie 9-12, în plus față de regimentele 1-8, deja existente, a fost decretată noua structură organizatorică a artileriei din compunerea armatei române. Numărul brigăzilor de artilerie a rămas constant: patru, câte o brigadă destinată fiecărui corp de armată. În schimb, prin noua organigramă, fiecare brigadă de artilerie a primit în compunere trei regimente de artilerie fiecare, în loc de două ca până atunci. Prin această nouă măsură organizatorică, fiecare brigadă de artilerie era compusă din câte două „regimente artilerie divizionară”, dotate cu tunuri de 87 mm, și câte un „regiment artilerie de corp de armată”, dotat cu tunuri de 75 mm.

Tot în luna martie a anului 1893, Marele Stat Major, a aprobat înființarea a trei noi „companii de administrație”, în afara celei deja existente la București, asigurând, în acest mod, ca fiecare corp de armată să fie deservit de câte una dintre ele. În urma acestei hotărâri, s-au înființat câte o „companie de administrație” în garnizoanele: Craiova, pentru Corpul I Armată; Galați, pentru Corpul III Armată; Iași, pentru Corpul IV Armată; cea din București, fiind destinată deservirii Corpului II Armată.

Marele Stat Major, la 1 aprilie 1893, a aprobat o nouă reorganizare a „trupelor de asediu”, dispunând transformarea acestora în „regimente de

cetate”. Drept urmare, s-a ordonat constituirea Regimentul 1 Cetate, destinat deservirii „Zonei Fortificate Focșani-Nămoloasa-Galați” (având în compunere zece „companii cetate”) și Regimentul 2 Cetate, destinat deservirii „Cetății București” (având în compunere cinci „companii cetate”). În același scop al deservirii „Cetății București” pe măsura finalizării lucrărilor de fortificații în anii următori, s-a prevăzut și înființarea Regimentului 3 Cetate (având în compunere tot cinci „companii cetate”). În cele din urmă, la data de 11 septembrie 1893, a fost înființată Școala Militară de Administrație din București.

Generalul de divizie Ștefan Fălcoianu, în funcția de șef al Marelui Stat Major, a aprobat la 5 aprilie 1894, transformarea Regimentului „Dobrogea” în Regimentul „Tulcea” nr. 33 infanterie, cu ganizoana de pace la Tulcea, și înființarea Regimentului „Constanța” nr. 34 infanterie, cu ganizoana de pace la Constanța. Pe linia luării aceluiași măsuri de ordin organizatoric, a aprobat în ziua următoare - 6 aprilie 1894 - abandonarea proiectului înființării Regimentului 3 Cetate și înlocuirea acestuia prin mărirea numărului companiilor din compunerea Regimentului 2 Cetate la zece.

Desfășurarea călătoriilor de studiu sau de stat major)

După anul 1878, preocupările privind asigurarea apărării suveranității și integrității teritoriale a tânărului stat independent a constituit unul dintre obiectivele prioritare ale conducerii politice și militare române. În acest sens, una dintre componentele de bază ale acestei preocupări a constat în permanenta acțiune destinată derulării procesului pregătirii de luptă a armatei, sub multiplele lui aspecte. Pe linia acestei constante și permanente preocupări, un rol esențial în planificarea și desfășurarea acestui amplu proces instructiv a revenit incontestabil Marelui Stat Major.

Generalul de brigadă Ștefan Fălcoianu, începând din anul 1883, cu continuitate și în următorii ani: 1884 - 1887, a participat direct, ca șef al Marelui Stat Major, la conducerea activităților legate de întocmirea primelor ipoteze de luptă ale armatei române, care vizau ipotetice scenarii de război, toate având un caracter eminent defensiv. Ipotezele în cauză, au vizat elaborarea planurilor operaționale de apărare a țării, în diferite variante, față de o previzibilă invazie rusă, sprijinită sau nu concomitent de armatele bulgare și/sau sârbe. În oricare dintre aceste ipoteze, întocmite de Marele Stat Major în acest interval de timp, trebuie evidențiat faptul că permanent s-a avut în vedere „sprijinul constant” pe care armata română urma să-l primească din partea Puterilor Centrale.

Marele Stat Major, a ordonat în anul 1884, în vederea culegerii datelor necesare completării ipotezelor de luptă aflate în lucru, executarea „recunoașterii” unor căi de comunicații. În acest sens, drumul Curtea de

Argeș-Câmpulung Muscel, a fost „recunoscut” de maiorul Kristodosescu; căile de comunicații ce legau valea Dâmboviței cu a Ialomiței, au fost „recunoscute” de maiorul Segărceanu; iar căile de comunicații din județul Prahova din zona de frontieră cu Austro-Ungaria, au fost „recunoscute” de colonelul Poenaru. Aceste „recunoașteri”, având în vedere scopul executării lor, ne determină să concluzionăm faptul că Marele Stat Major începea acțiunea de colectare de date în vederea extinderii ipotezelor la o nouă viitoare variantă operațională: acțiuni militare în regiunile de la frontiera română cu Austro-Ungaria.

În același scop, Marele Stat Major, urmărind actualizarea și completarea datelor deținute, a executat în anul 1887 o „recunoaștere” a punctelor de trecere peste Prut dintre Oancea și gura acestuia, precum și a „stării” căilor de comunicații dinspre și înspre aceste treceri. Apoi, în luna noiembrie, a fost analizat „Memoriul” căpitanului C. Gheorghiu referitor la: „căutarea punctelor de trecere peste Prut”. Marele Stat Major, sub conducerea directă a generalului de brigadă Ștefan Fălcoianu, a efectuat în anul 1888 o „analiză amănunțită” a ipotezelor de luptă existente la acea dată în „mapa” respectivului organism. Urmare a respectivei „analize”, Marele Stat Major a „atestat” existența a: „patru ipoteze de acțiune ale armatei române”, fiecare dintre acestea având un caracter pur defensiv.

Marele Stat Major, aflat sub aceeași conducere, începând cu anul 1888, a luat în lucru noi ipoteze referitoare la apărarea țării, în diferite variante, în eventualitatea unui ipotetic atac din partea Austro-Ungariei. Ipoteze în care efortul defensiv al armatei române era preconizat să fie efectuat în principalele trecători din Transilvania spre România. Noutatea legată de întocmirea acestor noi ipoteze de acțiuni probabile ale armatei române, au constat în analiza, pe lângă variantele defensive, chiar și a unei „variante ofensive” referitoare la acțiunea trupelor române prin trecătorile Carpaților în Transilvania, la un anumit moment politico-militar proprice. Aceste analize operaționale ipotetice, efectuate sub directă conducere a șefului Marelui Stat Major, a stat la baza elaborării ulterioare a istoricei „Ipoteze Z”, în baza căreia a acționat ofensiv armata română în Transilvania în august 1916.

În același an 1888, generalul de brigadă Ștefan Fălcoianu, a condus personal desfășurarea „călătoriei de stat major” în regiunea Botoșani – Hârlău – Prut - Dorohoi, din nord-estul Moldovei, concretizată prin „recunoașterea” concretă pe teren a potențialului militar și, în mod special, al celui oferit de văile Jijiei și Prutului. Școala Superioară de Război, la rândul ei, la ordinul generalului Ștefan Fălcoianu, a executat și ea în anul

1890 o „călătorie de studiu”, însoțită și de manevre tematice, în regiunea Pitești.

Marele Stat Major a ordonat, în intervalul dintre anii 1890 - 1894, Școlii Superioare de Război ca, împreună cu ofițeri specializați de stat major, să efectueze o serie tematică de „călătorii de stat major, denumite și „călătorii de studiu”, pe întreaga lungime a frontierei noastre cu Austro-Ungaria. Principalul obiectiv al acestor „călătorii” a vizat adunarea concretă de date referitoare la evaluarea potențialului militar al zonelor de desfășurare, urmând ca rezultatele activităților să servească drept bază de date la întocmirea ipotezelor de acțiune, în diferite variante, ale armatei române.

Ca urmare a ordinului în cauză, Școala Superioară de Război a executat prima „călătorie de studiu” în anul 1890, dublată și de desfășurarea unei „manevre tematice” în zona din jurul localității Pitești. Apoi, în scopul sus prezentat, călătoriile de studiu efectuate de Școala Superioară de Război au vizat recunoașterea următoarelor regiuni:

- în anul 1891, zonele văii Bârladului și frontierei muntoase a Olteniei;
- în anul 1892, zona dintre râurile Olt și Buzău;
- în anul 1893, zona dintre râurile Buzău și Oituz.

Valorificarea datelor „culese” pe teren, cu prilejul efectuării respectivelor călătorii de studiu sau de stat major, s-a materializat prin întocmirea în anul 1893 a variantei unei noi ipoteze de concentrare a trupelor române, pornind de la ipotezele anului 1888, dar luându-se în calcul un nou tip de acțiune: „defensiva activă”.

Călătoria de studiu efectuată de Școala Superioară de Război în anul 1894, a vizat zona Oituz-Dorna; asigurându-se, astfel, și recunoașterea în final a ultimului fragment din frontiera dintre României și Austro-Ungaria:

Legislație militară

Succinta prezentare a principalelor realizări ale generalul Ștefan Fălcoianu, din perioada activității militare, nu poate fi încheiată fără enumerarea, cel puțin sub titlul unei treceri în revistă, a legilor, regulamentelor, instrucțiunilor etc. elaborate și decretate în intervalele de timp între care și-a exercitat fie demnitatea de ministru de război, fie funcția de șef al Marelui Stat Major.

În acest sens, amintim „*Legea asupra poziției ofițerilor*”, act normativ elaborat și decretat în anul 1883; care, printre alte prevederi specifice, a înlocuit „poziția de neactivitate” a ofițerilor prin aceea de „disponibilitate”. Apoi, această „*Lege*”, a fost reeditată succesiv în anii 1887 și 1891, urmare a modificărilor și completărilor care i-au fost aduse, impuse de necesitățile concrete apărute între timp. Marele Stat Major, în anul 1883, a aprobat decretarea „*Codul de justiție pentru Corpul marinei militare*”, urmat de

elaborarea și decretarea în anul 1885 a: „*Regulamentului de luptă al infanteriei*”, prin care s-a pus accentul pe cunoașterea și folosirea terenului de către militari în acțiunile de luptă, și „*Regulamentului Serviciului subzistențelor*”, prin care s-a dispus, printre altele, organizarea acestui Serviciu pe trei „diviziuni” principale.

În anul 1886, a fost finalizată elaborarea și s-a decretat: „*Regulamentul de instrucția cavaleriei*”, prin care s-a prevăzut în mod special, pe lângă efectuarea instrucției specifice „armei călare”, și necesitatea efectuării „instrucției de front” sau „instrucției pe jos”, asemănătoare cu aceea a „armii infanterie”.

Generalul de brigadă Ștefan Fălcoianu, a avut un rol determinant în elaborarea și decretarea în anul 1889 a noului „*Regulament de luptă al infanteriei*”, prin care s-au introdus drept elemente de noutate: „instrucția plutonului” sau „școala de pluton”, urmată de „instrucția companiei” sau „școala de companie” (care dura 3 luni). După care, la finalul acestor două etape, numai în urma constatării comandantului de regiment, urmau a se desfășura alte două etape distincte: „instrucția de batalion”, urmată de „instrucția regimentară”, de câte 30 de zile fiecare dintre ele. Apoi, în același an 1889, și-a dat acordul asupra conținutului „*Regulamentului serviciului interior al Ministerului de Război*”.

În anii următori, generalul de divizie (brigadă) Ștefan Fălcoianu, și-a adus aportul direct - fie participând la elaborarea lor, fie aprobând conținutul acestora, la decretarea următoarelor acte normative: „*Regulamentul asupra mobilizării*” armatei, edițiile din anii 1890 și 1891, cu modificări succesive; „*Regulamentului serviciului interior al Ministerului de război*”, în anul 1891; urmate în anul 1892 de „*Legea reangajării subofițerilor*”, „*Legea pentru schimbarea regiunilor de recrutare a regimentelor*”, „*Ordinul circular din 28 martie 1892*”, prin care s-a stipulat modul de efectuare a „instrucției călărașilor și dorobanților cu schimbul” și „*Legea asupra jandarmeriei rurale*”, prin care s-a dispus înființarea câte unei „companii de jandarmi rurali” în fiecare județ; iar în anul 1893 de „*Legea organizării regimentelor de cetate*”.

În fine, evidențiem și aportul pe care la adus la decretarea la 25 martie 1894 a „*Legii pentru pensiile și ajutoarele ce se acordă militarilor*”, prin care, printre alte prevederi specifice, s-a stabilit că de pensia militară pot beneficia și cei rămași: „infirmi la război sau din cauza serviciului comandat la pace”; precum și la reditarea în anul 1894 a noului „*Regulament de luptă al infanteriei*”, prin care au fost stipulate, printre altele, ca elemente de noutate: „obligativitatea desfășurării exercițiilor tactice pe teren variat și, cu

precădere, pe timp de zi și de noapte”.

Activități îndeplinite de Ștefan Fălcoianu în calitate de „civil”

Nu putem încheia scurta noastră prezentare a funcțiilor exercitate de generalul de divizie Ștefan Fălcoianu în calitatea sa de „militar”, fără a le evidenția și pe cele exercitate în calitatea sa de „civil”, din intervalele de timp în care s-a aflat în „poziția de neactivitate”.

Prima dintre funcțiile „civile” ale „inginerului” Ștefan Fălcoianu a fost aceea de secretar general al Ministerului Lucrărilor Publice, exercitată în două intervale distincte de timp: 1 ianuarie - 22 august 1869 și 16 august 1870 - 5 mai 1876.

A doua funcție exercitată în această ipostază, a fost aceea de director general al Poștelor și Telegrafului român, între 5 mai 1876 - 5 aprilie 1877. Din această perioadă a exercitării respectivei funcții, specificăm elaborarea și publicarea în anul 1877 a lucrării care trata sistemul de măsurare a capacităților („*Cotul Fălcoianu*”).

După încheierea participării sale la Războiul de Independență, activitatea ca „civil” a inginerului Ștefan Fălcoianu a fost legată de aceea a Căilor Ferate Române. Pentru început, în intervalul de timp 20 aprilie 1880 – 10 octombrie 1881, a exercitat funcția de director general al Direcțiunii Prinziare a Căilor Ferate, structură de conducere înființată la 11 aprilie 1880 în urma emiterii Decretului nr. 1.248/1880.

În continuare, Ștefan Fălcoianu, a exercitat următoarele funcții de: director al Direcției Regale a Căilor Ferate, în perioada 10 octombrie 1881 și 6 martie 1883, și director al Direcției Generale a Căilor Ferate Române (de la această dată consacându-se denumirea de: „Căile Ferate Române”), în perioadele 6 martie - 15 aprilie 1883 și 28 iunie - 16 octombrie 1883; pentru ca în perioada 21 octombrie 1895 - 11 decembrie 1899 să îndeplinească funcția de președinte al Consiliului de Administrație al Căilor Ferate Române.

În ceea ce privește principalele realizări din respectivele perioade ale generalului inginer Ștefan Fălcoianu, evidențiem construirea liniei de calea ferată dintre Buzău și Mărășești, prima linie feroviară din România realizată cu forțe proprii de ingineri și tehnicieni români, inaugurată la data de 31 octombrie 1881; contribuția adusă la elaborarea „*Legii pentru unificarea tuturor căilor ferate ale statului*”, cunoscută ca și „*Legea nr. 1.887 din 28 iunie 1882*”, potrivit căreia fostele direcții feroviare București - Giurgiu, Iași - Ungheni și Ploiești - Predeal au devenit „secții” ale Direcțiunii Prinziare a Căilor Ferate; precum și elaborarea, împreună cu Gh. Duca și C. Olănescu, a „*Legii pentru exploatarea Căilor Ferate ale Statului*”, denumită și „*Legea nr. 810 din 31 martie 1883*”, și înființarea Școlii Superioare de Mișcare din

București.

În cele din urmă, menționăm și faptul că Ștefan Fălcoianu a fost deplin implicat și-n viața politică din România acelor ani, fiind în mai multe rânduri senator al României. Pentru prima oară a fost ales în anul 1883 ca „senator de Tecuci”. Senatorul Ștefan Fălcoianu a militat constant de la tribuna Senatului României în favoarea creșterii capacității de apărare a țării și adoptării prioritare a tuturor măsurilor ce se impuneau a fi luate în acest sens. Concomitent, el a fost unul dintre cei mai aprigi partizani ai necesității construirii sistemelor de fortificații defensive, executate în aceea perioadă; respingând cu hotărâre ideea inutilității acestora și combătând, ca atare, permanent detractorii acestora.

Opera științifică și activitatea culturală a generalul de divizie Ștefan Fălcoianu

Scurta prezentare a remarcabilelor realizări, în domeniul de activitate atât de multiple, militare și civile, a conturat în mod real imaginea unei personalități de excepție a generalului de divizie Ștefan Fălcoianu. După cum am prezentat, rezultă îndubitabil că, în întreaga sa activitate militară și civilă, Ștefan Fălcoianu s-a afirmat drept una dintre personalitățile militare, politice, științifice și culturale de prestigiu ale României veacului al XIX-lea și primilor ani ai celui de-al XX-lea.

În plan științifico-editorial, din paleta lucrărilor elaborate și publicate în tipografia din București de generalul de divizie Ștefan Fălcoianu, enumerăm următoarele titluri:

- *Explicări generale* (1880);
 - *Răspuns* (1889);
 - *Conferință asupra disciplinei, subordinațiunii și îndatoririlor ierarhice* (1890);
 - *Despre scrisori și raporturi* (1892);
 - *Istoria Războiului, din 1877-1878, ruso-româno-turc* (1895);
- menționăm: subiect ce a constituit și tema unor prelegeri susținute la Școala Superioară de Război.

În anul 1891, generalul de brigadă, la aceea dată, Ștefan Fălcoianu, a fost unul dintre membri fondatori ai Comitetului de reînființare al revistei „România Militară”, revistă a Marelui Stat Major (apărând și-n zilele noastre sub denumirea: „Gândirea Militară Românească”); iar, după reparația acesteia, a fost unul dintre sprijinitorii fideli, și a contribuit permanent la apariția constantă a acesteia.

Ștefan Fălcoianu, avându-se în vedere întreaga activitate militară și civilă desfășurată până la aceea dată, a fost ales, în ziua de 13 septembrie

1876, membru al Academiei Române, fiind primul reprezentant al armatei ales membru în această prestigioasă instituție științifică și culturală a țării.

Din această onorantă poziție științifică, Ștefan Fălcoianu, a condus în repetate rânduri diverse „comitete de lucru” și „comisii” ale Academiei Române. De asemenea, generalul Ștefan Fălcoianu, între anii 1886 - 1888 a fost ales și a îndeplinit funcția de vicepreședinte al Academiei Române; iar, în perioada anilor 1882 - 1905, a fost ales, în repetate rânduri, ca vicepreședinte al Secției științifice a acesteia. Generalul Ștefan Fălcoianu, concomitent cu deținerea acestor prestigioase funcții academice, a fost ales membru și/sau președinte „onorific” al Societății Politehnice din România; iar, din anul 1878, membru al Societății geografice române.

MAJOR GENERAL ȘTEFAN FĂLCOIANU (JUNE 6 1835 – JANUARY 22 1905)

-abstract-

Keywords: Ștefan Fălcoianu, Romanian Army, Romanian Chief of Staff, Independence War, Dobruja

This paper depicts the story of one of the first great Romanian generals, Major General Ștefan Fălcoianu. As the Chief of Staff for the Romanian Army during the Romanian Independence War (1877-1878), he organized the Active Army during its campaign in Bulgaria. After the war, general Fălcoianu led the mission to analyze the military requirements of the new province of Dobruja. His lasting influence was felt also in the fields of military legislation and organization.

BIBLIOGRAFIE

„Monitorul oastei”, anii 1878, 1883-1894.

Arhivele Naționale, Serviciul Arhive Naționale Istotice Centrale, fond nr. 1.757, [prezentarea fondului].

***, *Istoricul Școlii Superioare de Războiu, 1889-1939*, București, 1939;

***, *Din trecutul „României Militare”. 1864-1939*, București, 1939;
Coordonator Marius Andone, *Bibliografia militară românesc*, vol. I, (1831-1913), București, 1975.

Coordonator Ion Rotaru, *Prezențe militare în știința și cultura*

românească. *Mic dicționar*, București, 1982.

***, *Istoria militară a poporului român*, vol. IV, București, 1987 și vol.V, București, 1988;

***, *Istoria Statului Major General Român. Documente, 1859-1947*, București, 1994;

Coordonator: gral. lt. (r.) dr. CĂTĂNICI, Avram, *Șefii Statului Major General: enciclopedie*, București, 2014.

MAMINA, Ion, BULEI, Ion, *Guverne și guvernanți (1866-1916)*, București, 1994.

Coordonatori: OROIAN Teofil, NICOLESCU, Gheorghe, *Șefii Statului Major General român. 1859-2000*, București, 2001.

OTU Petre, OROIANU Teofil, EMIL, Ion, *Personalități ale gândirii militare românești*, vol. I, București, 1997.

PREDESCU, Lucian, *Enciclopedia României. Material românesc. Oameni și înfăptuiri*, București, 1999.

RUSU, Dorina, *Membrii Academiei Române. 1866-1996. Mic dicționar*, Iași, 1996.

UCRAIN, Constantin, DOBRE, Dumitru, *Personalități ale infanteriei române*, București, 1995.

Coordonatori: dr. ing. SAVU, Gheorghe, dr. CĂTĂNICI Avram, dr. DIAMESCU, Andrei-Marius, *Miniștri Apărării Naționale: enciclopedie*, București, 2012.

ȚUCĂ, Cornel, *Generalul de divizie Ștefan Fălcoianu și acțiunile ca șef al Statului Major General*, în revista „Orizont XXI”, an VII , nr. 2 (26), 2012.

http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/%C5%9Etefan_F%C4%83lcoianu.

https://ro.metapedia.org/wiki/R%C4%83zboiul_de_independen%C5%A3%C4%83_al_Rom%C3%A2niei

https://www.google.ro/search?hl=en&tbm=isch&source=hp&biw=1366&bih=608&ei=EXwhX-CcLbGflwTJ4ICwDg&q=r%C4%83zboiul+de+independen%C8%9B%C4%83+al+rom%C3%A2niei&oq=r%C4%83zboiul+de+&gs_lcp=CgNpbWcQAR